

दक्षिणकाली नगरपालिका

दृष्टिगताली नगरपालिका

नगर राजपत्र

खण्ड: ०७

संख्या: ७४

मिति: असार ०५ गते, २०८०

भाग-२

दक्षिणकाली नगरपालिका

सरसफाई तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन कार्यविधि निर्देशिका, २०८०

१. प्रस्तावना

पूर्वाधार विकासको अभाव, तीव्र जनसंख्या बढ्दि, जनचेतनाको अभाव जस्ता कारणले सहरी क्षेत्रको फोहोर व्यवस्थापन चुनौतीपूर्ण हुँदै गएको छ। परिणामस्वरूप पर्यावरणीय क्षयीकरण र प्रदूषण बढ्नुकासाथै प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरु समेत जोखिममा छन्। नदी किनारहरु, सडक किनारा, मन्दिरहरु, शिक्षण संस्थाहरु, व्यापारिक तथा औद्योगिक प्रतिष्ठानहरु तथा निजि घर परिसरहरुमा समेत खुल्ला फोहोर फाल्ने कार्यले सामाजिक क्षेत्रमा नकारात्मक परिणामहरु ल्याएको छ, भने मानव स्वास्थ्यमा समेत गम्भीर असरको खतरा बढ्दै गएको छ। तसर्थ, फोहोरमैलालाई श्रोतमा न्युनीकरण, पुनः प्रयोग, प्रशोधन वा विसर्जन गरी व्यवस्थित गर्न बाज्छनीय भएको तथा सरसफाई एवं फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने विषय नेपाल सरकारले प्रतिबद्धता गरेको दिगो विकासको लक्ष्य समेत भएको सन्दर्भमा दक्षिणकाली नगरपालिका वातावरण तथा प्राकृतिक स्रोत संरक्षण ऐन, २०७७ को दफा ६६ बमोजिम दक्षिणकाली

नगरपालिका नगर कार्यपालिकाबाट यो सरसफाई तथा फोहरमैला व्यवस्थापन कार्यविधि निर्देशिका, २०८० बनाएको छ ।

परिच्छेद - १

संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ

२) नाम र प्रारम्भ:

यो निर्देशिकाको नाम फोहोरमैला व्यवस्थापन तथा सरसफाई कार्यविधि निर्देशिका, २०८० रहेको छ । यो निर्देशिका तत्काल लागु हुनेछ ।

३) परिभाषा: विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा, यो निर्देशिकामाः

क) "**फोहरमैला**" भन्नाले घरेलु फोहरमैला, औद्योगिक फोहरमैला, रासायनिक फोहरमैला, स्वास्थ्य संस्थाजन्य फोहरमैला वा हानिकारक फोहरमैला सम्झनु पर्छ र सो शब्दले तत्काल प्रयोग हुन नसक्ने अवस्थामा रहेको, फालिएको वा सडेगलेको वातावरणमा हास आउने गरी निष्काशन गरिएको तरल, ठोस, र्यास, लेदो, धूवाँ, धूलो, विद्युतीय तथा सूचना प्रविधिका लागि प्रयोग भएका लगायतका पदार्थ वा त्यस्तै प्रकारका अन्य वस्तुहरू वा अनाधिकृत रूपमा सार्वजनिक स्थलमा टाँसिएको पोष्टर, पम्पलेट तथा नगर कार्यपालिकाको कार्यालयले समय समयमा सूचना प्रकाशन गरी फोहरमैला भनि तोकिदिएका अन्य वस्तु समेतलाई सम्झनु पर्छ ।

ख) "**स्वास्थ्य संस्थाजन्य फोहरमैला**" भन्नाले अस्पताल, क्लिनिक, फार्मसी, औषधी पसल, ब्लड बैड़, प्याथोलोजिकल प्रयोगशाला, पशु स्वास्थ्यजन्य संस्था वा स्वास्थ्य अनुसन्धान केन्द्रबाट उत्पादन तथा निष्काशन हुने हानिकारक फोहरमैला सम्झनु पर्छ ।

ग) "**हानिकारक फोहरमैला**" भन्नाले प्राकृतिक वातावरणमा हास ल्याउने, मानव तथा अन्य प्राणीको स्वास्थ्यमा हानि नोक्सानी पुर्याउने विभिन्न रूपमा निष्काशन हुने हानिकारक फोहरमैला सम्झनु पर्छ ।

- घ) "प्रदुषण" भन्नाले फोहरमैलावाट निस्कने ठोस, तरल वा ग्यास वस्तुको संयोजनबाट वातावरणमा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपले प्रभाव परी वातावरणमा उल्लेखनीय हास ल्याउने, क्षति पुर्याउने वा वातावरणको लाभदायी वा उपयोगी प्रयोजनमा हानी नोकसानी पुर्याउने क्रियाकलाप सम्झनु पर्दछ ।
- ड) "प्रशोधन" भन्नाले फोहोरमैलाको रूप वा गुणमा परिवर्तन गरी अन्य कुनै उपयोगी वस्तु तयार गर्ने, मल, ग्यास, उर्जा वा अन्य वस्तु उत्पादन गरी फोहोरमैलाको व्यवस्थापन गर्ने प्रक्रिया सम्झनु पर्दछ ।
- च) "कार्यालय" भन्नाले नगरपालिकाको कार्यालय भन्ने सम्झनु पर्दछ र यो शब्दले नगरपालिकाको प्रशासनिक संगठनात्मक स्वरूपको रूपमा स्थापना गरिएको वडा कार्यालय समेतलाई बुझाउँदछ ।
- छ) "प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत" भन्नाले नगरपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको रूपमा तोकिएको कर्मचारीलाई सम्झनु पर्दछ ।
- ज) "वडा" भन्नाले दक्षिणकाली नगरपालिकाको वडा सम्झनु पर्दछ ।
- झ) "शाखा/उपशाखा" भन्नाले नगरपालिकाको वन, वातावरण तथा फोहरमैला व्यवस्थापन शाखा/उपशाखालाई सम्झनुपर्दछ ।
- ज) "प्रशोधन स्थल" भन्नाले फोहरमैलालाई प्रशोधन गरी मल, ग्यास, उर्जा वा अन्य वस्तु उत्पादनका लागि कार्य संचालन गर्ने स्थान सम्झनु पर्दछ ।
- ट) "विसर्जन" भन्नाले फोहरमैलाको अन्तिम निष्काशन तथा व्यवस्थापन सम्झनु पर्दछ ।
- ठ) "क्लस्टर" भन्नाले फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि नगरपालिका क्षेत्रलाई वडागत या भौगोलिक हिसाबले खण्ड खण्ड बनाई तोकिएको अगल अगल कार्यक्षेत्रलाई सम्झनुपर्दछ ।
- ड) "साझेदार संस्था" भन्नाले फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि नगरपालिकाले जिम्मा दिएको निजी क्षेत्रलाई सम्झनुपर्दछ ।

परिच्छेद - २

सरसफाई तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यवस्था

४) सरसफाई तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन कार्यक्रमका उद्देश्यहरु:

- क) सचेतनामुलक कार्यक्रमहरु संचालन गरी समुदायलाई फोहोरमैला व्यवस्थापन क्रियाकलापमा सक्रीय सहभागी गराउने ।
- ख) विभिन्न प्रकारका फोहोरहरूलाई घर तथा सामुदायिक स्तरमै कम्पोस्ट बनाउने तथा पुनर्चक्रीय प्रयोगलाई प्रवद्धन गर्ने ।
- ग) पर्यावरण संरक्षण, सरसफाई तथा फोहोरमैला व्यवस्थापनको अनुसन्धान कार्यक्रमहरु नवीनतम तरिकाले संचालन तथा प्रवद्धन गर्ने ।
- घ) विभिन्न माध्यमबाट फोहोर व्यवस्थापनको लागि समुदायको क्षमता बढ़ि गर्ने ।
- ड) वृक्षारोपण, जैविक खेती, कौसी खेती जस्ता कार्यहरु संचालन र प्रबर्द्धन गर्ने ।
- च) फोहोरमैला व्यवस्थापनको क्षेत्रमा रोजगारीका अवसरहरु सृजना गर्ने ।
- छ) प्रतिवेदन, पुस्तकहरु, शैक्षिक तथा जानकारीमुलक सामग्रीहरुको माध्यमबाट प्रचार प्रसार गर्ने ।
- ज) हरेक बडामा नर्सरी संचालन गर्न समुदायलाई अभिप्रेरित गर्ने ।
- झ) जागरणका लागि शाखा/उपशाखाको र साझेदार निकायको समन्वय र बडा कार्यालयको अगुवाईमा विद्यालय, स्वास्थ्य संस्था, सामाजिक संघ संस्थाहरु तथा टोल विकास संस्थाहरुलाई परिचालन गर्ने ।
- ज) घर कम्पाउण्डबाट मात्र फोहोरमैला संकलन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धि सेवासबै क्षेत्रमा लागु गर्ने ।
- ट) फोहोरमैला संकलनको प्रभावकारिता बढ़ि गरी आफ्नो कार्यक्षेत्रको सडक किनाराको सौन्दर्यता अभिवृद्धिका साथै हरित सडकको अवधारणा कार्यान्वयन गर्ने ।

- ठ) सरसफाई र फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धमा मानिसहरुको व्यवहार तथा प्रवृत्तिमा परिवर्तन ल्याउने ।
- ड) फोहोरमैलाको उत्पादनलाई श्रोतमै कमी गराउने, छुट्टयाइएको फोहरलाई घर-घर मै कम्पोस्ट बनाउन प्रोत्साहन गर्ने र सामुदायिक कम्पोस्ट प्लान्टको समेत स्थापना गरी संचालन गर्ने, कम्पोस्ट उत्पादनलाई स्थानीय कृषकहरुसम्म पुर्याउन सहजीकरण गर्ने ।

परिच्छेद - ३

फोहोरमैला व्यवस्थापन तथा सरसफाई कार्यक्रम संचालनका लागि अनुमति सम्बन्धी व्यवस्था

- ५) **अनुमति लिई सरसफाई सम्बन्धी कार्य संचालन गर्ने:** नगरपालिका क्षेत्रभित्र कुनैपनि संस्था, कम्पनी वा फर्मले फोहोरमैला व्यवस्थापन तथा सरसफाई सम्बन्धि कार्यक्रम संचालन गर्नु अघि यस निर्देशिका बमोजिमको प्रक्रियाले नगरपालिकाले कार्य गर्न स्वीकृति दिई तोकिदिए बमोजिम गर्नु पर्नेछ ।
- ६) **साझेदार संस्थासँग रहनुपर्ने संसाधनहरु:** फोहोरमैला व्यवस्थापन, प्रदुषण नियन्त्रण, सरसफाई तथा वातावरणीय सुधारको क्षेत्रमा कार्यरत रही कम्तीमा ५ (पाँच) वर्षको अनुभव भएको संस्था, कम्पनी वा फर्मसँग सहकार्य गरिनेछ । संस्थाको व्यवस्थापनसँग फोहोरमैला व्यवस्थापनको लागि कम्तीमा निम्न संख्यामा संसाधन रहेको हुनुपर्नेछ:
- मावनशक्ति: १० जना
  - ब्याक-हो लोडर (डोजर): १ थान
  - टिपर: १ थान
  - घरदैलो संकलनमा प्रयोग हुने मझौला टिपर: १ थान
  - घरदैलो संकलनमा प्रयोग हुने साना ट्रक: १ थान
  - रिक्सा: ३ थान
  - आवश्यक संख्यामा: औजार तथा उपकरणहरु ।

- फोहोरमैला विसर्जन गर्ने स्थान तथा अनुमती पत्र ।
- कम्तीमा एक वटा गाडि साझेदार संस्था स्वयंको हुनु पर्ने ।

परिच्छेद - ४

सरसफाई तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन कार्यान्वयन विधि सम्बन्धी व्यवस्था

७) **फोहोरमैला व्यवस्थापनका लागि कार्यान्वयन विधि:** स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४, फोहोरमैला व्यवस्थापन ऐन २०६८, वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६, दक्षिणकाली नगरपालिकाको वातावरण तथा प्राकृतिक स्रोत संरक्षण ऐन, २०७७ लगायत अन्य सम्बन्धित ऐन समेतका आधारमा दक्षिणकाली नगरपालिका क्षेत्रभित्र सरसफाई तथा फोहोरमैला व्यवस्थापनलाई साझेदार संस्थामार्फत प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ ।

क) फोहोरमैला संकलन, दुवानी र व्यवस्थापनः घर, पसल, होटल, रेन्टरेन्ट, विद्यालय, कलकारखाना आदिवाट निस्कने फोहोरलाई उत्पादनस्थलबाटै उठाई समुचित व्यवस्थापन गर्ने । जैविक र अजैविक फोहोर स्रोतमै छुट्टिएको क्षेत्रमा जैविकलाई हसाको दुई दिन र अजैविकलाई एक दिन उठाई व्यवस्थापन गर्ने ।

ख) सडक तथा सार्वजनिक स्थलहरूको सरसफाईः कार्यक्षेत्र भित्र पर्ने सडक, गल्ली, खोला किनार, चौर, मन्दिर, पाटी जस्ता सार्वजनिक स्थलहरू सफा राखे, राख लगाउने । सडक बढार्ने कार्य गर्दा मूख्य सडकमा दैनिक र अन्यमा आवश्यकता हेरी एक दिन विराएर, हसामा २ दिन, सासाहिक, पाक्षिक वा मासिक हिसाबले समयतालिका तोकी बढार्ने ।

ग) जनचेतना अभिवृद्धि तालिमः गोष्ठी, अन्तरक्रिया, च्याली, माइकिङ जस्ता जनचेतना अभिवृद्धिका कार्यक्रम र तालिमहरू संचालन गरी टोलबासीहरूलाई स्थानीय सरसफाई कार्यमा उत्प्रेरित र क्रियासिल बनाउने ।

घ) हरियाली विकासः ल्यान्डफिल क्षेत्र र कम्पोस्ट क्षेत्र वरिपरि तथा संभावित सार्वजनिक स्थलहरूमा समेत उपयुक्त जातका रुख विरुवाहरू र फूलहरू रोपी हरियाली विकास गर्दै नगरको सौन्दर्यता विकास गर्ने ।

- ड) फोहरमैला वर्गीकरण: जैविक र अजैविक फोहरमैला अलग अलग राखे कार्यलाई पूर्ण व्यवहारिक बनाई पुनःचक्रिय प्रयोगलाई प्रोत्साहित गर्ने ।
- च) सुइरो कार्यक्रम: कार्यक्षेत्रलाई प्लास्टिक रहित बनाउनको लागि सहरी क्षेत्रका सबै घरमा सुइरो प्रयोग गरी सुइरोमा संकलित प्लाष्टिकको पुनःप्रयोग वा विक्री अभियान सञ्चालन गर्ने ।
- छ) कम्पोस्टिङ तथा पुनःप्रयोग: जैविक फोहरबाट समुदायस्तरमा स्तरीय कम्पोस्ट मल बनाउने तथा फोहरको पुनःप्रयोगका लागि इच्छुक परिवारका सदस्यलाई ज्ञान सीप उपलब्ध गराई घरघरमा समेत कम्पोस्ट उत्पादन गर्न प्रोत्साहित गर्ने । निजी क्षेत्र, प्रभावित क्षेत्रका नागरिक र नगरपालिकाको संयुक्त साझेदारीमा प्राङ्गारिक मल उत्पादन गर्ने ।
- ज) सफा सहर, सबैको रहर: अभियानको रूपमा संचालन गर्ने ।
- झ) समुदायको परिचालन: नगरक्षेत्र भित्रको फोहरमैला व्यवस्थापन र सरसफाइलाई प्रभावकारी बनाउन सामाजिक संघ संस्था, स्थानीय क्लबहरू, गैरसरकारी क्षेत्र, नीजि क्षेत्र, र अन्य सरोकारवाला सबैलाई परिचालन गरी सरसफाइ तथा फोहरमैला व्यवस्थापनमा नमूना नगरको रूपमा स्थापित गर्न अभियान संचालन गर्ने ।
- ज) शून्य फोहर: शून्य फोहरको अवधारणा अनुरूप अगाडी बढ्ने ।
- ट) प्लास्टिक मुक्त सहर: तोकिएको मापदण्ड नपुगेका वातावरणमा नकरात्मक असर पार्ने प्लास्टिक विक्री वितरण र प्रयोग नगर्ने, नगराउने ।
- ठ) सार्वजनिक क्षेत्रको सरसफाइ: आफ्नो टोल भित्रको सार्वजनिक क्षेत्र (जस्तै: सडक, नाला, गल्ली, फुटपाथ, खोला, नदी, बगर, नहर, खेत बारी, कान्ला, वन तथा चौर, आदि) मा सङ्गेने तथा नसङ्गेने खालका फोहर एवं खुल्ला दिसा (मान्छे तथा कुकुरको) नरहने अवस्था हुनु पर्दछ ।
- ड) टोलको सरसफाइ: टोल विकास संस्था वा समुदायका सदस्यहरूले फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि तोकिएको संस्थासँगको समन्वयमा बडा कार्यालय समेतलाई सुचना गरी कम्तीमा महिनाको एक पटक आफ्नो समुदायको क्षेत्रभित्र सामूहिक रूपमा सरसफाइ अभियान संचालन गर्नेछन् । त्यस्तो संचालित अभियानको अभिलेख अनिवार्य रूपमा बडा कार्यालय र फोहरमैला व्यवस्थापनमा खटिएको संस्थाले राख्ने छ ।

३) घर आँगन र सो बाहिरको सडकको सरसफाई: प्रत्येक घरले आफ्नो घर आँगन सफा राख्ने र राख्न लगाउनु पर्नेछ । आफ्नो आँगन बाहिरको घरको क्षेत्रसँगै रहेको सडक समेत नियमित रूपमा सरसफाई गर्नु गराउनु पर्नेछ ।

४) घर बाहिर निश्कासन गरिने फोहर: घरबाट निश्कासन हुने फोहर सडक, पेटी, सार्वजनिक स्थल जस्ता स्थानमा जम्मा नगरी सिधै फोहर संकलन गर्न आउने सवारी साधनमा राख्ने, राख्न लगाउने ।

८) नगरपालिकाले गर्ने:

क) ल्यान्डफिलिङ र कम्पोस्ट प्लान्टका लागि उपयुक्त स्थानमा जग्गा पहिचान र एकिन गरी आवश्यकतानुसार पूर्वाधार विकासको कार्य गरी साझेदार संस्थालाई कामकोलागि जिम्मा दिने ।

ख) सार्वजनिक स्थलमा फोहोरमैला फ्याकन नपाउने र फोहर गरेमा हुने सजाय सहितको सूचना जारी गर्ने ।

ग) नगरपालिका मा रहेका ढुवानी साधनलाई साझेदारीमा कार्य गर्दाका बखत आपसी सहमतिबाट परिचालन गर्ने ।

घ) तत्कालको व्यवस्थापनका लागि साझेदारीको अवधारणा अनुरूप कार्य गर्दा आपसी छलफलबाट निक्रियौल गरिए अनुसार प्रक्रिया अगाडि बढाउने । दीर्घकालीन समाधानका लागि अध्ययन गरी नगरपालिकाले आवश्यक प्रक्रिया अगाडि बढाउने ।

ङ) सम्पादित कामको अनुगमन तथा मूल्यांकनबाट प्राप्त पृष्ठपोषणका आधारमा आवश्यक सुधारात्मक उपाय अपनाउने ।

च) समय समयमा निर्देशन दिई सरसफाई तथा फोहरमैला व्यवस्थापनलाई सहज बनाउन आवश्यक भूमिका वहन गर्ने ।

छ) सुचनालाई अटेर गरी अनाधिकृत रूपमा फोहरमैला फ्याकनेलाई फोहरमैला व्यवस्थापन ऐन, २०६८ तथा दक्षिणकाली नगरपालिकाको वातावरण तथा प्राकृतिक स्रोत संरक्षण ऐन, २०७७ बमोजिम दण्ड गर्ने र फोहरमैला संकलन तथा व्यवस्थापनमा सहयोग गर्ने व्यक्ति/संघ, संस्थाको पहिचान गरी प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्ने ।

ज) घरदैलो फोहोरमैला संकलनको सेवा वापत सदस्यता अनिवार्य लिनुपर्ने गरी आवश्यक सहजीकरण गर्ने ।

झ) प्रत्येक बडामा बडा कार्यालयको अगुवाई र संलग्न साझेदार वा जिम्मेवार संघ संस्थाको समन्वयमा बार्ड लगत समेत संकलन गरी सरसफाई तथा फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी जागरण ल्याउने कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने ।

९) समुदाय/टोल विकास संस्थाको जिम्मेवारी:

क) कुनै पनि सार्वजनिक स्थानमा फोहरमैला नफ्याक्ने, फ्याक्न नदिने ।

ख) जैविक र अजैविक फोहरलाई स्रोत मै वर्गीकरण गर्ने गराउने ।

ग) घरको फोहरलाई घरमै व्यवस्थित गर्न नगरपालिका बाट चालिएको अभियानलाई सहयोग गर्ने ।

घ) फोहरमैला सरसफाई तथा व्यवस्थापनमा संलग्न भएका जिम्मेवार निकायको कार्य प्रभावकारी नभएमा वा तुरुन्त बडा कार्यालयमा सम्पर्क गरी सुचना दिने ।

ङ) समय समयमा बडा कार्यालयले दिएको सुचना बमोजिम कार्य गर्ने ।

च) फोहर संकलनमा खटिई आउने ढुवानी साधनमा मात्र फोहर उपलब्ध गराउने ।

छ) तोकिए बमोजिमको सदस्यता कार्ड लिई मासिक सेवा शुल्क भुक्तानी गर्ने ।

ज) सरसफाई तथा फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी सार्वजनिक कार्यक्रममा अनिवार्य सहभागी हुने र अरुलाई पनि सहभागी हुन आव्हान गर्ने ।

झ) समय समयमा नगरपालिका कार्यालयले प्रकाशित गरेको सूचना बमोजिम कार्य गर्ने र गराउने ।

१०) साझेदार संस्थाको दायित्व:

क) समयतालिका मिलाई फोहर संकलन सम्बन्धी कार्य गर्ने ।

ख) फोहर संकलन गरी प्रशोधन केन्द्रसम्म लैजाँदा फोहर बोक्ने सवारी साधन ढक्कन सहितले ढाकिएको अवस्थामा हुनुपर्नेछ ।

- ग) वडा कार्यालयको अगुवाईमा हुने सरसफाई तथा फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यको समन्वय गरी संचालन गर्नु पर्नेछ ।
- घ) फोहरलाई स्रोतमै वर्गीकरण गरी घर घरमै सदुपयोग गरी फोहर घटाउने तौर तरिकाहरू समुदाय तथा घरघरमा सिकाउनु पर्नेछ ।
- ङ) सम्पादित कार्यको प्रभावकारिताको अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्दा प्राप्त पृष्ठपोषणका आधारमा वडा कार्यालय र नगरपालिका ले समय समयमा दिएको निर्देशनको पूर्ण पालना गर्नु पर्नेछ ।
- च) प्रशोधन केन्द्रमा लामो समय फोहर नराखी सम्बन्धित विसर्जनस्थलसम्म यथाशिष्ट पुन्याउनु पर्नेछ ।
- छ) सार्वजनिक स्थलमा देखिएको फोहरलाई अविलम्ब हटाई त्यस्तो स्थानमा फोहर गर्ने व्यक्ति वा संस्थालाई आवश्यक कारबाहीका लागि नगरपालिकामा यकिन प्रतिवेदन सहित पेश गर्नु पर्नेछ ।
- ज) सार्वजनिक क्षेत्रका स्थलहरू सधैं फोहरमुक्त हुनुपर्नेछ ।
- झ) दक्षिणकाली नगरबासीहरू फोहर व्यवस्थापनका लागि जिम्मेवार छन् भन्ने सन्देश प्रवाह हुने गरी कार्य संचालन गर्नु पर्नेछ ।
- ज) बोटविरुवा लगाई घर तथा सडक हरियालीयुक्त बनाउन नगरपालिका को अभियानलाई सफल बनाउन आवश्यक सहयोग गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद - ५

सरसफाई तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी कसूरको व्यवस्था

११) सरसफाई तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी कसूर गरेको मानिने:

- (क) नगरपालिकाले तोकिदिएको समय र स्थान बाहेक अन्यत्र फोहरमैला निष्काशन गरेमा ।
- (ख) कन्टेनर वा फोहरमैला संकलन केन्द्रमा राखिएका फोहरमैला अनाधिकृत तवरले प्रयोग गरेमा ।

- (ग) फोहरमैला संकलन केन्द्रमा राखिएका कन्टेनर तोडफोड गर्ने, क्षति पुऱ्याउने, राखिएको स्थानबाट हटाएमा वा संकलन केन्द्रमा कुनै नोकसान पुऱ्याएमा ।
- (घ) अनुमति नलिई फोहरमैला व्यवस्थापन कार्य गरेमा ।
- (ङ) फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि प्रदान गरिएको अनुमतिपत्रमा उल्लेखित शर्तहरु उलंघन गरेमा ।
- (च) फोहरमैला संकलन केन्द्र, कन्टेनर वा फोहरमैला थुपार्ने ठाउँमा कुनै पनि प्रकारका हानिकारक पदार्थ फालेमा, राखेमा वा थुपारेमा ।
- (छ) घर, कम्पाउन्ड तथा परिसरका फोहरमैला सडक वा अन्य सार्वजनिक स्थानमा राखेमा, फालेमा या थुपारेमा ।
- (ज) फोहरबाट निस्केका दूषित पानी (लिचेट) वा ढल चुहाई, अन्य व्यक्तिको घर वा जग्गा प्रदूषित गराएमा ।
- (झ) सडक वा अन्य सार्वजनिक स्थानमा सरसफाइ तथा फोहरमैला संकलन गर्न नगरपालिकाले तोकेको समय वा सफाइ गर्दाका समयमा त्यस्ता ठाउँमा कुनै पनि किसिमका सवारी साधन बिसाउन वा बिसाई राखेका सवारी साधन हटाउन इन्कार गरेमा ।
- (ञ) नगरपालिकाले तोकेका ठाउँमा बाहेक जनस्वास्थ्यमा प्रतिकूल असर पर्ने गरी सडक वा अन्य सार्वजनिक स्थानमा कुनैपनि किसिमका हानिकारक फोहरमैला राखेमा, फालेमा, थुपारेमा वा निष्काशन गरेमा ।
- (ट) रासायनिक फोहरमैला, औद्योगिक फोहरमैला, स्वास्थ्य संस्थाजन्य फोहरमैला वा हानिकारक फोहरमैला जथाभावी फालेमा, राखेमा वा निष्काशन गरे वा गराएमा ।
- (ठ) औद्योगिक प्रतिष्ठान वा स्वास्थ्य संस्थाले उद्योग वा स्वास्थ्य संस्थाबाट निस्कने हानिकारक फोहरमैला जथाभावी फालेमा, राखेमा वा निष्काशन गरे वा गराएमा ।
- (ड) फोहरमैला संकलन, दुवानी तथा फोहरमैला व्यवस्थापनमा बाधा अवरोध सृजना गरेमा ।

(३) फोहरमैला संकलन, ढुवानी तथा अन्तिम निष्काशन स्थलमा अवरोध, बन्द, घेराउ गरेमा वा फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यमा हडताल गरेमा ।

(४) फोहरमैला अत्याधिक उत्पादन हुने बस्ती भनी नेपाल सरकारले राजपत्रमा सुचना प्रकाशन गरी प्रतिबन्ध लगाएका कुनै वस्तुको उत्पादन वा विक्रि वितरण गरेमा ।

(५) प्रचलित वितरित रासायनिक विषादीको आयात गर्न वा म्याद नाघेका (समयावधि सकिएको) औषधी नष्ट गर्ने जिम्मेवारी पुरा नगरेमा ।

(६) स्रोत मै फोहरमैला पृथकीकरण नगरी फोहरमैला मिसाएर निष्काशन गरेमा ।

(७) मरेका वा मारेका पशुपंक्षी र सोको लादी, प्वांख, हड्डी तथा माछाका कत्त्वा, आदि सार्वजनिक स्थल, सडक, गल्ली, चोकमा राखेमा वा थुपारेमा ।

परिच्छेद - ५

सरसफाई तथा फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी कसुरमा सजायको व्यवस्था

१२) प्रकरण नं. ११ को कसुरमा हुने सजाय सम्बन्धी व्यवस्था: (१) खण्ड (क) बमोजिमको कसुर गर्ने व्यक्तिलाई नगरपालिकाले पहिलो पटक भए पाँच हजार रुपैयाँ सम्म जरिवाना, दोस्रो पटक सोही कसुर गरेमा पाँच हजार रुपैयाँ देखि दश हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना र सोही कसुर तेस्रो वा सोभन्दा बढी पटक गरेमा प्रत्येक पटकका लागि पन्ध्र हजार रुपैयाँका दरले जरिवाना गरी फोहरमैला उठाउँदा लाग्ने खर्च समेत निजबाट असूल उपर गर्न सक्नेछ ।

(२) खण्ड (ख) र (झ) बमोजिमको कसुर गर्नेलाई नगरपालिकाले पाँच सय रुपैयाँदेखि पाँच हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ ।

(३) खण्ड (ग) बमोजिमको कसुर गर्नेलाई नगरपालिकाले पन्ध्र हजार रुपैयाँ देखि पचास हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना गरी कण्टेनर वा संकलन केन्द्र व्यवस्थापन गर्न लाग्ने खर्च असूल उपर गर्न सक्नेछ ।

(४) खण्ड (घ) र (ड) बमोजिमको कसूर गर्नेलाई पन्थ्र हजार रुपैयाँ देखि पचास हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना गरी अनुमति नलिएसम्म त्यस्ता कार्य गर्नेलाई रोक लगाउनेछ ।

(५) खण्ड (च) बमोजिमको कसूर बमोजिमको कसूर गर्नेलाई नगरपालिकाले पाँच हजार रुपैयाँ देखि पन्थ्र हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ र त्यस्ता वस्तु वा पदार्थबाट कुनै क्षति भईसकेको भए त्यस्तो क्षति बापतको रकम समेत कसूरदारबाट असूल उपर गर्न सक्नेछ ।

(६) खण्ड (छ) (ज) र (द) बमोजिमको कसूर गर्नेलाई नगरपालिकाले पाँच हजार रुपैयाँ देखि पन्थ्र हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ ।

(७) खण्ड (ज) बमोजिमको कसूर गर्नेलाई नगरपालिकाले तीसहजार रुपैयाँ देखि पचास हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ ।

(८) खण्ड (ट) (ठ) र (त) बमोजिमको कसूर गर्नेलाई नगरपालिकाले पचास हजार रुपैयाँ देखि एक लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ सोही कसूर पुनः गरेमा पहिलो पटक गरेको जरिवानाको दोब्बर जरिवाना गरी प्रचलित कानून बमोजिम अनुमति रद्द गर्नका लागि सम्बन्धित निकायमा लेखी पठाउन सक्नेछ ।

(९) खण्ड (ड) (ठ) बमोजिमको कसूर गर्नेलाई नगरपालिकाले दश हजार रुपैयाँ देखि पचास हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ ।

(१०) खण्ड (ण) बमोजिमको कसूर गर्नेलाई नगरपालिकाले पाँच हजार रुपैयाँ देखि दश हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ ।

(११) खण्ड (थ) बमोजिमको कसूर गर्नेलाई सम्बन्धित नगरपालिकाले प्रत्येक पटक पाँच सय रुपैयाँ जरिवाना गर्न सक्नेछ ।

१३. **सेवा सुविधा रोक्का गर्न सकिनेः** तोकिएको सेवा शुल्क नबुझाउने वा बुझाउन अटेर गर्ने व्यक्तिलाई नगरपालिकाले उपलब्ध गराउने कुनै सेवा सुविधाको अतिरिक्त विघुत तथा टेलिफोन सेवा रोक्का गरिदिन तथा निजका नामका घर जग्गा बिक्री रोक्का गर्नका लागि नगरपालिकाले सम्बन्धित निकायमा लेखी पठाउन सक्नेछ तर यसरी लेखी पठाउनु अघि सम्बन्धित व्यक्तिलाई सो सम्बन्धमा लिखित रूपमा जानकारी दिईनेछ । उक्त व्यहोरा लेखी आएमा त्यस्ता सेवा सुविधा रोक्नु सम्बन्धित निकायको कर्तव्य हुनेछ ।

१४. सरसफाई तथा फोहर व्यवस्थापन शुल्कः सरसफाई तथा फोहर व्यवस्थापनमा फोहर गर्नेले मूल्य तिर्नु पर्दछ । सरसफाई तथा फोहरमैला व्यवस्थापन आम नागरिक, नगरवासी, सबै संघसंस्था, उद्योग व्यवसाय, सरकारी गैरसरकारी एवं निजी क्षेत्र सबैको सामूहिक प्रयासबाट सम्पन्न हुने विषय भएकाले सबै पक्षबाट सहयोग पुर्याउनु पर्नेछ । फोहरमैला व्यवस्थापनको सबैभन्दा प्रभावकारी उपाय नै स्थानीय जनताको प्रत्यक्ष संलग्नता हो । समुदायको संलग्नता विभिन्नकिसिमले हुन सक्छ, जसमध्ये सहभागिता भनेको सेवा उपभोग गरेबापत मासिक रूपमा शुल्क तिर्ने परिपाटी पनि हो ।

सरसफाई तथा फोहरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी क्रियाकलापहरु संचालन गर्दा सेवाग्राहीहरुले देहाय बमोजिमको क्षेत्रहरु मध्ये नगरपालिकाले तोकेको क्षेत्रमा प्रचलित आर्थिक ऐनले तोकेको सेवा शुल्क तिर्नु पर्नेछ ।

क्र.सं.	क्षेत्रगत विवरण
१.	घरधुरी (५ जना सम्मको परिवार भएको)
२.	घरधुरी (५ भन्दा बढी परिवार भएको)
३.	एक परिवार भन्दा बढी बसोबास गर्ने घरको प्रति भान्द्धा थप
४.	चिया, किराना पसल लगायत अन्य खुद्रा पसल
५.	मासुजन्य पसल (सानो)
६.	डिपार्टमेन्ट स्टोर लगायत थोक विक्रेता पसल
७.	मासुजन्य पसल (ठुलो)
८.	मु.अ.करमा दर्ता भएको होटल/रिसोर्ट
९.	रेष्टरेन्ट
१०.	गेष्ट हाउस/रिसोर्ट/होटल
११.	मठ, मन्दिर, चैत्य, मस्जिद
१२.	गुम्बा

१३.	गुम्बा (आवास गृह सहित)
१४.	अपार्टमेन्ट, कोलोनी, हाउजिङ
१५.	बधशालाहरु
१६.	सामाजिक पिकनिक स्थलहरु (सम्बन्धित पक्ष तथा ठेकदारसँग)
१७.	अन्य ठुला कलकारखानाहरु
१८.	हास्पिटल (जोखिमयुक्त फोहोरहरु बाहेक)
१९.	औषधी तथा औषधीजन्य पसल (जोखिमयुक्त फोहोरहरु बाहेक)
२०.	पोलिक्लिनिक (जोखिमयुक्त फोहोरहरु बाहेक)
२१.	हार्डवेयर, रंगरोग्न, बत्ति, अटोपार्टस,
२२.	अन्य सामान्य व्यवसायिक पसल
२३.	फुलमाला तथा नरिवल प्रसादी पसल
२४.	दक्षिणकाली मन्दिरको फेन्सी/फोटो स्टुडियो/गोडागुडी/मौसमी तरकारी
२५.	संस्थागत विद्यालय/क्याम्पस
२६.	संस्थागत विद्यालय/क्याम्पस (होस्टल सहित)
२७.	बैड्रु तथा वित्तिय संस्था
२८.	सरकारी विद्यालय
२९.	सरकारी कार्यालयहरु
३०.	पार्टी प्यालेस

१५. अन्य व्यवस्थाहरु: (१) माथि उल्लेख भएका भन्दा अन्यको हकमा फोहर उत्सर्जनको मात्राको आधारमा साझेदार संस्था र सेवाग्राही बिचको सहमतिमा निर्धारण गरिनेछ । घनावस्ती र मूल्य सढकका क्षेत्रमा साझेदार निकाय र ग्राहकबीच फोहर उत्सर्जनको अवस्था हेरी आपसी सहमतिबाट दररेट निर्धारण हुनेछ ।

(२) अस्पतालजन्य (हानिकारक) फोहरमैला अस्पताल आफैले व्यवस्थापन गर्नुपर्नेछ । तर निर्मलीकरण गरेको फोहरमैला भएमा उत्सर्जनको मात्रा अनुसार आपसी सहमतिमा दररेट निर्धारण गरिनेछ । मूल्यवृद्धिसंगै शुल्क समायोजन गर्दै जानुपर्ने हुँदा प्रत्येक २ बर्षमा न्यूनतम १५% ले शुल्क बृद्धि हुन सक्नेछ । नगरपालिकाले आर्थिक अवस्था कमजोर भनी सिफारिश गरेको पत्रको आधारमा सेवाशुल्कमा ५०% छुट दिईने व्यवस्था मिलाईनेछ । घरको फोहरलाई घरमा नै व्यवस्थापन गर्ने र व्यवस्थापन नहुने फोहरमात्र प्रसोधन केन्द्रमा पठाउने सेवाग्राहीको लाग्ने सेवा शुल्कमा २५ देखि ३३ प्रतिशत सम्म छुट हुन सक्ने व्यवस्था मिलाईनेछ ।

१६. **बाधा अडकाउ फुकाउन सक्ने:** यो कार्यविधि निर्देशिकाको कार्यान्वयनको क्रममा कुनै बाधा अड्चन आएमा कार्यपालिकाले त्यस्तो बाधा अडकाउ फुकाउन सक्नेछ ।
१७. **कार्यविधि संशोधन तथा खारेज गर्न सक्ने:** (१) कार्यपालिकाले आवश्यकता अनुसार यो कार्यविधि निर्देशिका संशोधन तथा खारेज गर्न सक्नेछ ।

प्रमाणीकरण: २०८० असार ०७ गते

आज्ञाले,

मूल्य रु. ३०/-

मधु अर्याल खनाल

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत